

The seal of Lunds Universitet is a circular emblem. It features a central figure, likely a saint or scholar, holding a sword and a book. The figure is surrounded by a Latin inscription: "SIGILLVM • VNIVERSITATIS • GOTHICAE • CAROLINAE • AD • VT • RVMQVE". The year "1666" is inscribed at the bottom of the seal.

**Vilka faktorer kan förklara resultatet i det
polska parlamentsvalet 2023?**

En fallstudie om att vända demokratisk tillbakagång

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

The democratic backsliding happening in Europe, has been a widely debated topic since its appearance during the 21st century. In Poland, one of the countries often used as a textbook example of democratic backsliding, we're now able to discern tendencies that democracy is stabilizing once again. Through strong resistance, both civil, political and supranational, involved forces are turning their backs on the former leading party in Poland. After eight years of a government that contributed to the decline of democracy, we are now facing a shift in power with politician Donald Tusk in the lead. This study aims to understand why Poland, after eight years of democratic backsliding, now is showing tendencies of re-democratization. Thus, the study will describe, analyze and discuss which factors have influenced this year's election results in Poland, with a limited focus on the civilian population, parties and politicians as well as international actors.

Word count: 7983

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	3
2. Inledning	5
2.1 Tidigare forskning	5
2.2 Syfte och frågeställning	6
2.3 Avgränsning	6
2.3.1 Hypoteser	6
2.4 Vetenskaplig relevans	7
3. Teoridel	8
3.1 Teoretisk motivering	8
3.1.1 Demokratisk tillbakagång	8
3.1.2 Demokrati	8
3.2 Andra centrala definitioner och specificeringar	9
4. Metoddel	13
4.1 Metodval & Motivering	13
4.2 Tillvägagångssätt	13
4.3 Material	13
4.4 Intern Källkritik	14
5. Analys	16
5.1 Hypotes 1	16
5.1.1 Kvinnor i Polen	16
5.1.2 Unga i Polen	18
5.1.3 Stad och landsbygd	19
5.2 Hypotes 2	21
5.2.1 Orsaker	21
5.2.2 Verkan	23
5.3 Hypotes 3	24
5.3.1 Orsak	24
5.3.2 Verkan	27
6. Diskussion	28
6.1 Polen 2	28
7. Avslutande ord	30
8. Referensförteckning	31
9. Bilagor	40

1. Bakgrund

Efter kommunismens fall i slutet av 1980-talet nedmonterades det kommunistiska systemet i Polen och landet kom under en tid att präglas av framgång såväl politiskt som ekonomiskt (Johnsson, 2018, s. 2). Polens politiska historia har dock sedan 2005 haft en volatil utveckling, dominerad av framförallt partierna *Lag och Rättvisa* (PiS) och *Medborgarplattformen* (PO).

Partiet Lag och Rättvisa (PiS) kom till makten för första gången genom en regeringskoalition hösten 2005, men till följd av inre motsättningar och korrupsionsskandaler förlorade partiet nyvalet 2007. Istället övertog Medborgarplattformen (PO) makten och erhöll den under åtta år, en tid som kännetecknades av starkt samarbete med EU, högt välstånd och en hög ekonomisk tillväxt i landet (Johnsson, 2018, s. 5). 2015 skedde återigen ett maktskifte då PiS utsatte sin nya representant Andrzej Duda som då övertog presidentposten. År 2017 tilldelades premiärministerposten PiS-politikern Mateusz Morawiecki, som då ersatte partikollegan Beata Szydło, och suttit på posten fram till valet 2023 (Nationalencyklopedin¹ 2023). Under PiS tid vid makten har bland annat rättsstaten urholkats och nya reformer införts som gjort avkall på demokratiska ideal (Regeringen 2020). Som följd av PiS styre har bland annat media förstatligats och politiska företrädare har getts ett större inflytande över domstolsväsendet (Applebaum, 2020, s.13-14). Dessutom har framförallt kvinnors och HBTQ+ personers rättigheter inskränkts (Mudde, 2022, s.180). Dessa reformer har varit en del av landets demokratiska tillbakagång under 2000-talet (Johnsson, 2017, s.14).

Valet den 15 oktober 2023 indikerar en ny förändring i Polens demokratiska utveckling. PiS som styrt landet under de senaste åtta åren befinner sig nu i parlamentarisk minoritet gentemot den oppositionsallians som skapats (Walker¹ 2023). Till alliansen räknas tre grupper, däribland *Medborgarkoalitionen*, *Tredje vägen* och *Vänstern*. Till det största blocket, Medborgarkoalitionen, hör i sin tur PO, marknadsliberala *Moderna*, *De gröna* och *Polskt initiativ* (Landguiden¹ 2023). Trots oppositionsalliansens partipolitiska skiljaktigheter, är de alla överens om att försöka stoppa PiS och återuppbygga Polens goda relation till EU och återställa rättssystemet (Jaraczewski, Chutnik & Orliński, 2023). Som ersättare till premiärministern Mateusz Morawiecki föreslår oppositionsalliansen den tidigare europaparlamentarikern Donald Tusk som kandidat (Henley, 2023). Den 11 december, drygt

två månader efter oppositionens valseger, tilldelades Tusk uppdraget att bilda regering (Juhlin, 2023).

2. Inledning

2.1 Tidigare forskning

I tidigare forskning har Polen presenterats som ett typexempel för demokratisk tillbakagång, framförallt i studier om Europa. Forskningen om demokratisk tillbakagång har sedan dess uppkomst i vad som tidigare klassificerats som etablerade och stabila demokratier, blivit ett mycket omdiskuterat ämne. Forskare ger emellertid olika förklaringar till dess uppkomst och beständighet (De Vries, Hobolt, Proksch & Slapin, 2021, s. 260). I Polens fall hör den demokratiska tillbakagången samman med att det konservativa, EU-skeptiska partiet *Lag och Rättvisa* stött på regeringsmakten. I och med parlamentsvalet 2023, urskiljs dock en potentiell vändpunkt för den polska demokratin. Nu finns möjligheten att Polen kan bli ett exempel på hur ett land vänder en period av demokratisk tillbakagång. Denna pågående förändring väcker frågor om hur det kommer sig att stödet för en mer demokratisk politik återigen blivit aktuell i Polen. Kanske extra intressant är detta med avseende på att det geografiskt och kulturellt närliggande landet Ungern ännu inte visat tecken på en sådan förändring (Freedom House 2023).

Tidigare forskning är främst representerad inom teoridelen för uppsatsen, kopplat till just demokrati och dess tillbakagång. Utöver detta har även författaren Peter Johnsson tillhandahållit relevant forskning kring Polen som land, både genom sin bok *Polen! Quo Vadis?* samt genom publikationer under den utrikespolitiska institutionen. Till de få forskare som studerat den demokratiska förändring i Polen under 2023 hör Patrice McMahon, forskare inom statsvetenskap vid University of Nebraska-Lincoln. Hon har studerat de orsaker som kan ses ha drivit på det resultat som kan urskiljas i det polska valet 2023 (McMahon, 2023).

Vi önskar att hänsyn tas i följande studie till att Polen i skrivande stund genomgår utvecklingen vi ämnar att undersöka. Därav har det under studiens gång, och kommer inom den närmsta framtiden, att ske förändringar som är avgörande för hur den demokratiska utvecklingen kommer att ta form.

2.2 Syfte och frågeställning

Syftet med följande studie är att redogöra för varför Polen, från att ha genomgått en period av demokratisk tillbakagång, idag uppvisar tendenser av att återigen eftersträva demokratiska ideal. Detta kommer att besvaras genom att studera Polen under två tidsperioder, benämnda *Polen 1* och *Polen 2*, för att förhoppningsvis kunna dra slutsatser om hur ett land kan vända demokratisk tillbakagång. Frågeställningen som ämnas att besvaras lyder: Vilka faktorer ligger bakom valresultatet i det polska parlamentsvalet 2023?

2.3 Avgränsning

Studien avgränsas till att studera Polen under tidsperioden 2015-2023. Anledningen till denna distinktion är att PiS under denna tidsperiod har suttit på regeringsmakten. Något som enligt tidigare forskning kan ses vara en huvudsaklig förklaring till landets demokratiska tillbakagång (Cianetti & Hanley, 2021, s. 69). Perioden 2015-2023 utgör således det vi i följande uppsats benämner som *Polen 1*. Tidsperioden från och med valet i oktober 2023 och framåt, omnämns istället som *Polen 2*, och det är därmed utvecklingen efter 2023 vi ämnar att dra slutsatser om. För en tydlig illustration av tidsperioden, se bilaga 1.

Vidare är studien avgränsad utifrån tre olika hypoteser om vilka faktorer som kan ses ligga bakom maktskiftet i Polen. Hypoteserna hämtar inspiration från forskaren Peter Johnssons (2017) teori om civilt-, politiskt- och institutionellt motstånd (s.165). Valet av hypoteser kan även motiveras av att de både är intressanta och belyser, framförallt aktörers, men även strukturers eventuella inverkan på valresultatet 2023.

2.3.1 Hypoteser

De hypoteser som kommer att undersökas är:

H₁ - Missnöjet bland polska väljare har bidragit till ett ökat valdeltagande i valet 2023, och att de röstat i större utsträckning på andra partier än PiS.

H₂ - Motståndet bland PiS oppositionspartier, har vuxit så pass mycket att man nu är villig att ta till åtgärder bortom det partipolitiska egenintresset, i syfte att få bort PiS från regeringsmakten.

H₃ - Internationella aktörer har spelat en betydande roll för valresultatet 2023.

2.4 Vetenskaplig relevans

Vi finner att ämnet är inomvetenskapligt intressant i avseendet att detta är något som pågår just nu och därför inte har studerats i stor utsträckning. Som nämnt ovan har demokratisk tillbakagång blivit ett utbrett och omdiskuterat fenomen där Polen och Ungern vanligtvis använts som skolboksexempel (De Vries et al., 2021, s. 256). Idag kan vi utläsa skillnader mellan dessa två länder där Polen, till skillnad från Ungern, uppvisar en hög grad av motstånd gentemot den gradvisa nedmonteringen av demokratin. Detta trots att flera forskare förutspått att den demokratiska tillbakagången skulle innebära ett slut för demokratin inom båda länderna (Bernhard, 2020).

Vidare har det varit omdiskuterat om demokratisk tillbakagång är en tillfällig företeelse eller om det kommer att väcka en våg av avdemokratisering runt om i Europa (De Vries et al., 2021, s. 269). Genom att studera Polen i samtiden kan vi förhoppningsvis tillgodose oss ett svar på frågor kring demokratins beständighet.

3. Teoridel

3.1 Teoretisk motivering

Följande studie kommer ta avstamp i två centrala begrepp för vilka vi grundar vår teori; "Demokratisk tillbakagång" och "Demokrati". Dessa begrepp ligger till grund för vår studie eftersom Polens politiska förändring kraftigt samverkar, och påverkas av landets demokratiska utveckling. Analysen fokuserar på de tre hypoteser vi tagit fram vilket för studien fungerar som en form av teoretiskt redskap. Detta redskap används för att ge studien struktur, samt för att förhoppningsvis kunna generera en mer nyanserad analys där slutsatser kan dras utifrån flera olika samhällsliga nivåer.

3.1.1 Demokratisk tillbakagång

Mot bakgrund av att syftet är att studera Polen som ett fall av demokratisk tillbakagång är det av vikt att precisera vad som definieras med begreppet. Demokratisk tillbakagång har blivit ett allt mer studerat fenomen i och med den tilltagande trend av demokratisk nedmontering som under de senaste åren kunnat urskiljas i många länder. I följande studie definieras demokratisk tillbakagång som en gradvis nedmontering av demokratiska konstitutioner och institutioner genomförda av demokratiskt valda politiker (Cianetti & Hanley, 2021, s. 66). Demokratisk tillbakagång betecknar en medveten avvikelse från demokratiska ideal (Bermeo, 2016, s. 5-6). Fenomenet kan ses som en bakåtsträvande rörelse där man rör sig från mer eller mindre demokrati till mer eller mindre autokrati. Till bakåtsträvande rörelser räknas uppståndelsen av populism, illiberal nationalism och radikalism; fragmenterade partier; informella praktiker och korrupcion; samt ett svagt civilsamhälle och offentlig sfär. Demokratisk tillbakagång är därmed definierad för att möjliggöra en beskrivning av rörelse. Vi väljer att se demokrati som en ständigt pågående process vars rörelse inte är linjär (Cianetti & Hanley, 2021, s.68-69). För illustration av Polens demokratiska tillbakagång, se bilaga 2.

3.1.2 Demokrati

Vår syn på demokratisk tillbakagång grundar sig i en normativ definition av demokrati. Demokrati definieras som ett eftersträvansvärt ideal som producerar önskvärda konsekvenser. Demokratiska ideal ämnar att ge riktlinjer för hur ett demokratiskt styrelseskick bör vara

utformat, snarare än praktiken (Näsström, 2022, s. 17-18). Till demokratiska ideal tillskriver demokratiforskaren Robert A. Dahl vissa kriterier. Bland dessa kriterier ingår: effektivt deltagande, jämlik rösträtt, upplyst förståelse, kontroll över dagordningen samt inkludering av vuxna. Utan kriterierna kan medlemmarna i samhället inte definieras politiskt jämlika, likaså gäller samhället (Dahl, 2020, s. 37-38). Vi utgår ifrån Dahls definition i diskussionen om demokrati, med vetskapen om att den "optimala demokratin" inte stannar vid uppfyllandet av de ovan nämnda kriterierna. Vi tänker oss att kriterierna snarare bör fungera som en referensram för hur demokratiska samhällen bör se ut.

3.2 Andra centrala definitioner och specificeringar

I syfte att kunna genomföra studien är det, utöver demokratisk tillbakagång och demokrati som definieras ovan, väsentligt att även definiera andra begrepp som används i undersökningen.

Polens Politiska System

Polen är en parlamentarisk republik med dömande, lagstiftande och verkställande instanser. Parlamentet är uppbyggt efter ett tvåkammerssystem, bestående av en undre- (sejmen) och en övre kammare (senaten). Den lagstiftande makten utövas av sejmen, som består av 460 ledamöter som utses genom allmänna, proportionella val vart fjärde år. På liknande sätt utses 100 ledamöter till senaten för en lika lång mandatperiod (Nationalencyklopedin¹ 2023). För att representeras i sejmen behöver ett parti fem procent av väljarnas röster, med undantag för partikoalitioner som kräver åtta. Sejmens uppgift är bland annat att godkänna landets premiärminister. Premiärministern erhåller den reella makten och är den person som styr regeringen (Landguiden² 2023). Utöver premiärministern, disponeras Polens politiska makt delvis till en president. Presidentposten är inte bara ceremoniell utan omfattar också befogenheter att anordna folkomröstningar, föreslå premiärministerkandidat, anföra vetorätt mot lagförslag samt ansvaret för utrikes- och försvarspolitiska frågor (De Vries et al., 2021, s. 174). Vetorätten är presidentens viktigaste maktinstrument, men kan annulleras i fall 60 procent av parlamentsledamöterna röstar emot vetot (Landguiden² 2023).

Motstånd

Mot bakgrund av att studiens hypoteser är inspirerade av Peter Johnssons kategoriseringar av “motstånd” i Polen, är det på sin plats att även definiera dessa. Med “politiskt motstånd” menas det motstånd som uppvisas av oppositionspartierna i sejmen. “Civilt motstånd” definieras som “de fria medborgarnas organisationer”. Med dessa avses organisationer såsom Amnesty International men även andra organisationer av olika grupper i samhället såsom kvinnor och unga (Johnsson 2017, s. 168-180).

Populism

De krafter som har varit drivande till Polens demokratiska tillbakagång, med PiS som framträdande aktör, beskrivs ofta som populistiska (Fomina & Kucharczyk, 2016). Begreppet innefattar både vänster- och högerorienterade grupperingar, partier och organisationer (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2022, s. 15-17). I följande uppsats kommer “populism” ta avstamp i Cas Mudde och Cristóbal Rovira Kaltwassers definition. Mudde och Rovira Kaltwasser definierar populism som: *“En tunn ideologi enligt vilket samhället ytterst är indelat i två homogena och antagonistiska grupper, det rena folket och den korrupta eliten. Politiken bör vara ett uttryck för la volonté generale, allmänviljan.”* (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2022, s. 20). Denna definition motiveras av att den av författarna uppges vara både övergripande och någorlunda vedertagen inom forskningsvärlden (ibid.).

Politisk koalition

Till koalitionsregering räknas de regeringsbildningar som omfattar två eller flera politiska partier, därav är de mycket vanligt förekommande i proportionella valsystem (Nationalencyklopedin² 2023). Orsaken till uppkomsten grundar sig i stort sett alltid i att inget enskilt parti på egen hand uppnår en fullständig majoritet i parlamentet. Redan 2007 initierade Medborgarplattformen sin första koalition med *Bondepartiet* (PSL) vilka tillsammans styrde Polen fram till 2015 (Johnsson, 2017, s.61). Inför parlamentsvalet 2023 har flera koalitioner varit aktuella, däribland den *Enade Högern* till fördel för PiS. Samt på den andra sidan, Medborgarkoalitionen, Tredje vägen och Vänstern (Landguiden¹ 2023).

Medborgarplattformen (PO)

Partiet PO grundades 2001 av den liberale politikern Donald Tusk och har sedan dess varit PiS främsta motståndare. Tusk har varit ansiktet utåt för Medborgarplattformen sedan partiet grundades och idag även för Medborgarkoalitionen. Tusk har under sin tid som politiskt aktiv ställt upp både som kandidat till premiärministerposten och suttit som ordförande i Europeiska rådet (Nationalencyklopedin³ 2023). PO kännetecknas av en västerländsk, liberal ideologi men har också en konservativ prägel. Detta har varit anledningen till varför partiet tidigare inte tagit ställning gentemot varken den katolska kyrkan eller den konservativa högern i Polen (Johnsson, 2017, s.156).

Medborgarkoalitionen (KO)

Medborgarkoalitionen (KO) grundades 2016 med målsättningen att skydda rättsstaten. Koalitionen beskrivs som ett starkt mittenblock och en förlängning av PO. Även om koalitionen inte kan benämnas som en enad politisk företrädare för en viss ideologi enas man i den liberala och europavänliga synen. Inom koalitionen finner vi förutom PO också ett antal mindre partier. De mindre partierna utgör de De gröna, *Polskt initiativ* samt Moderna (Landguiden² 2023).

Lag och Rättvisa (PiS)

Partiet Lag och rättvisa har styrt Polen under hela den tidsperiod vi i studien benämner som Polen 1. PiS leder en stark högerpolitik och är både EU-skeptiska, nationalistiska och värdekonservativa, något som visat sig under deras styre genom bland annat införandet av HBTQ+ fria zoner och inskränkningar av aborträtten (Landguiden¹ 2023). De kriser som ägt rum under 2000-talet runt om i Europa har gynnat partiets redan starka stöd bland polska väljare och partiet har därför kunnat spä på sin redan nationalistiska politik. Vanligt förekommande är direkta utpekanden av syndabockar där bland annat partiets EU-skepticism visat sig. Både den före detta premiärministern Beata Szydło och den nuvarande premiärministern Mateusz Morawiecki har målat upp EU som antagonisten gentemot det självständiga Polen (Johnsson, 2017, s.187). Inför valet i oktober höll partiet event i staden Katowice, varpå Morawiecki uttalade sig enligt följande: "This vote is not only about what Poland will look like. It is about whether Poland will exist at all." (Walker², 2023). Grundare av partiet är tvillingparet Jaroslaw och Lech Kaczynski, varpå den senare omkom i en flygolycka den 10 april 2010. Partiskapandet ansågs vara en del av en nödvändig uppgörelse

från kommunistiska och liberala krafter, där partiet var ett första steg mot en moralisk revolution. Uppfattningen om Jaroslaw Kaczynski som partiets ledare är oomstridd, bland annat tack vare sina goda retoriska kunskaper och en strategisk skicklighet. Dock behöver partiledaren inte axla något formellt ansvar då han står utanför regeringen, och har därför kunnat regera både partiet och Polen innan 2023 från “baksätet i bilen” (Thörnqvist, 2018).

4. Metoddel

4.1 Metodval & Motivering

Vi har valt att genomföra en komparativ fåfallstudie av Polen som ett fall av demokratisk tillbakagång. I syfte att få en strukturerad komparativ metod, jämförs Polen 1 och Polen 2 som jämförelsepunkter, med avseende på tid. Detta motiveras av flera faktorer. För det första möjliggör en komparativ ansats en analys av likheter och skillnader mellan jämförelsepunkterna. För det andra kan vi identifiera mönster och variationer, vilket är avgörande för att förstå orsakssamband och förklaringar till varför vi idag kan urskilja ett Polen 2 (Esaiasson et al., 2017, s. 76).

Att studera förändringar inom Polen enligt en fåfallstudieansats möjliggör en djupgående och detaljerad analys av landets demokrati. Genom att integrera olika perspektiv och analysera olika källor, kan en fallstudieansats ge upphov till en förståelse för de komplexa faktorer som påverkar Polens demokratiska utveckling. Detta möjliggör förhoppningsvis bättre förutsättningar att kunna generalisera våra slutsatser om Polen 2 till andra liknande fall av demokratisk tillbakagång.

4.2 Tillvägagångssätt

Vi kommer att besvara vår frågeställning genom att undersöka de hypoteser vi har formulerat. Vi ämnar att kontinuerligt analysera Polen 1 gentemot Polen 2 genomgående i vår analysdel. Detta kommer primärt genomföras med fokus på orsaker och verkan. Avslutningsvis diskuteras resultaten med utgångspunkt i våra hypoteser i syfte att bedöma deras validitet och i vilken utsträckning det kan förklara utfallet i valet 2023 och perioden Polen 2.

4.3 Material

Bortsett från tidigare forskning, har vi valt att utforma uppsatsen utifrån att kvantitativt analysera olika nyhetsmedia. Motiveringen till vår princip för materialinsamling grundar sig främst i att det saknas etablerad akademisk forskning om ämnet eftersom utvecklingen mot ett förutspått Polen 2, sker i skrivande stund. Vi har genomgående i materialinsamlingen gjort vårt yttersta för att begränsa oss till etablerade oberoende media, som på ett neutralt sätt rapporterar om internationella händelser. För att hitta relevanta artiklar om ämnet har vi bland

annat använt oss av ämnesspecifika sökord både på egna hemsidor men också i databasen *Global Newsstream*. Sådana sökord omfattade till exempel “Democratic Backsliding”, “Polling Rate” etc. Vidare har bristen på språkkunskaper från vår sida bidragit till att de använda nyhetsmedierna främst har varit skrivna på svenska och engelska.

Ytterligare har vi använt oss av två auditiva källor i form av poddar, varpå den ena producerats av danska DR, ledd av Steffen Gram. DR är ett danskt public service medieföretag för vilken Gram arbetar inom P1-radions program *VerdenifølgeGram* (DR 2018). I avsnittet “Polen: Demokratiet slår igen” diskuteras bland annat hur Polen nu tar avsked av sitt åtta år långa auktoritära styre, och vad detta har inneburit för Polens demokrati. Medverkande gäster är Vibe Termansen, Anna Werenberg och Lykke Friis (*VerdenifølgeGram* 2023). Den andra podcasten är publicerad av Utrikespolitiska institutet, under programmet *Utblick*. Redaktör och programledare är Jonas Löfvenberg som tillsammans med gästerna Katarzyna Tubylewicz, Nicholas Aylott och Peter Johnsson, diskuterar hur valet den 15 oktober har gått och vad som står på spel både för Polen och Europa (*Utblick* 2023). Det utrikespolitiska institutet är en oberoende plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor, där delar av intäkterna kommer från utrikesdepartementet (Utrikespolitiska institutet).

4.4 Intern Källkritik

Kritik kan riktas mot uppsatsen gällande vår materialinsamling. Det finns alltid en risk att media är beroende eftersom många nyhetssidor livnär sig på intäkterna från prenumeranter och läsare. Det är därför inte otänkbart att nyhetsartiklar på ett eller annat sätt är vinklade i syfte att locka läsare. Vi är i uppsatsen oförmögna att kontrollera trovärdigheten hos alla de källor vi använt, framförallt på grund av tidsbrist, och vi har därför som vi tidigare nämnt främst använt oss av de nyhetsmedier vi känner till sedan tidigare, och på inrådan av bibliotekarier eller handledare. Vi vill vidare poängtera att den stora omfattning av källor vi använt oss av, sannolikt utesluter större faktafel.

Genomgående har vi i vår materialinsamling stött på namnet Peter Johnsson, i såväl landguiden, böcker som podcasts. Även om Johnsson blivit en värdefull resurs för oss i uppsatsskrivandet, är det väsentligt att ifrågasätta vem han är och vilka egenintressen som är drivande i hans forskning. Johnsson är bosatt i Warszawa och har under sin fyra decennier

långa karriär som utrikeskorrespondent arbetat med att skildra kulturell, ekonomisk och politisk utveckling i Central- och Östeuropa. Numera är Peter Johnssons arbete främst fokuserat till sitt författarskap och publiceringen av facklitteratur (Johnsson 2023). Det framgår att Johnsson besitter en stor mängd kunskap om Polen, men eftersom vi inte kan bekräfta all denna kunskap mot andra källor, väljer vi att använda oss av Johnssons verk som inspiration eller i kombination med andra källor.

5. Analys

5.1 Hypotes 1

Mellan 2010-2020 var Polen bland de tre länder som uppvisade mest demokratisk tillbakagång i världen (Tilles, 2021). I takt med demokratins fall har också civil mobilisering till fördel för demokratin blivit allt vanligare. Framförallt går det att utläsa en kraftig skillnad av demokratisk mobilisering mellan år 2014-2015 (se bilaga 5), en period som inledde Polen 1 (Bernhard, 2020). Mot bakgrund av detta lyder vår första hypotes: Missnöjet bland polska väljare har bidragit till ett ökat valdeltagande i valet 2023, och att de röstat i större utsträckning på andra partier än PiS.

Den polska demokratiska mobiliseringen har synts internt i landet genom bland annat protester (Papada & I. Lindberg, 2023, s.23). Men mest av allt speglas den demokratiska mobiliseringen i den kraftiga ökningen av valdeltagandet vi sett i Polen i år. I parlamentsvalet 2023 röstade 74% av befolkningen, vilket innebär en ökning med cirka 3 miljoner röster jämfört med i parlamentsvalet 2019. Detta innebär det högsta valdeltagandet sedan 1919 (McMahon, 2023). Samtidigt som det generella valdeltagandet ökade, förlorade PiS uppemot 400 000 väljare (Verdenifølge 2023).

I postkommunistiska länder som Polen, tenderar väljarna att uppvisa en lägre lojalitet till partierna, och uppvisar en stor ideologisk klyfta mellan höger- och vänsterfrågor samt social klass. Således är bland annat huruvida man tillhör stad- eller landsbygd, ålder samt utbildning, viktiga sociala prediktorer (De Vries et al., 2021, s.135). Ytterligare är det värt att nämna att civilsamhället i Polen är mycket polariserat och är uppdelat utifrån å ena sidan en traditionell, och å andra sidan internationalistisk väst-hållning (Verdenifølge 2023).

5.1.1 Kvinnor i Polen

PiS regeringen har under Polen 1 infört flera reformer som påverkat kvinnors rättigheter. Således är det intressant att studera ifall kvinnors mobilisering och organisation, mot PiS regeringens reformer och politik, kan anses vara en faktor som påverkat valresultatet 2023. Patrice McMahon menar att kvinnors mobilisering är en av de faktorer som kan anses ha orsakat ett maktskifte (McMahon, 2023).

Under PiS:s ledning har flera kvinnligt inskränkande reformer genomförts (McMahon & Niparko, 2022, s.1368). Något som visat sig bland annat genom inskränkningar av aborträtten. Den polska författningsdomstolen antog i oktober 2020 en ny abortlagstiftning, som innebar att abort endast tillåts vid graviditeter som är en följd av våldtäkt eller incest, eller vid fara för moderns liv (Amnesty 2021 & Riksdagen, 2020/21:124). PiS ledningens abortlagstiftning kan ses som en av de striktaste i Europa (Ngendakumana 2023). Lagen har gett upphov till att endast 1000 lagliga aborter genomfördes 2021, vilket är en minskning med ca. 90% sedan 2018 (Amnesty 2022).

Under Polen 1 har även situationen för kvinnliga rättsaktivister drastiskt förändrats. PiS regeringen har bland annat vidtagit ansträngningar som syftar till att begränsa aktivistgrupper och NGO:s finansiella stöd, genom exempelvis centralisering av finansiering till olika samhällsorganisationers. Följaktligen har statligt finansiellt stöd endast utdelats till de organisationer som PiS ansett befäster de konservativa övertygelser som partiet representerar, och nekats för de med annan politiska ståndpunkt (McMahon & Niparko, 2022, s.1359-1369). Trots reduceringen av finansiella tillgångar har många kvinnorrättsorganisationer anpassat sig till den nya ekonomiska miljön, genom att nå ut med sina åsikter på sociala medier och onlineplattformar. PiS-regeringens ansträngningar till att försöka kontrollera civilsamhället kan tolkas ha bidragit till ett nytt typ av motstånd, där framförallt feministiska röster har ökat i styrka och omfång. Dessutom kan det ses ha bidragit till att enskilda organisationer börjat samarbeta med varandra i större utsträckning (McMahon & Niparko, 2022, s. 1362).

I svenska regeringens rapport (2020) om mänskliga rättigheter i Polen, ges exempel på kvinnors mobilisering. 2016 ökade debatten kring abort i landet efter att PiS lagt fram ett förslag om ett abortförbud. Förslaget resulterade i landsomfattande protester, vilka kom att kallas för de "svarta protesterna". Protesterna skedde på över 150 platser runtom i landet och även utomlands. Cirka 200 000 personer deltog i gatuprotesterna och lika många kvinnor strejkade från sina arbeten (McMahon & Niparki, 2022, s.1368). Vidare, efter författningsdomstolens dom gällande den restriktiva abortlagen 2020 organiserade sig civilsamhället, däribland främst kvinnor, i en av polens största protester någonsin. Trots de rådande coronarestriktionerna samlades tiotusentals människor på de polska gatorna för att protestera mot den nya abortlagen (BBC 2020).

Utöver kvinnornas mobilisering gentemot PiS har även KO agerat när det kommer till sakfrågor som berör kvinnor. Bland annat har partiledaren Donald Tusk under hela valkampanjen varit tydlig med PO:s position i abortfrågan. PO tillsammans med de andra oppositionspartierna lovade inför valet att återinföra abortlagstiftningen med legalisering av abort upp till 12 veckor (Walker³, 2023). Dessutom har Tusk lagt stort fokus på att tala med kvinnor under sin valkampanj. Så sent som några dagar innan valet talade Tusk inför en mestadels kvinnlig publik i staden Łódź, där han bland annat betonade vikten av att kvinnor går och röstar för att kunna avsätta PiS från makten (Minder & Erling, 2023).

Verkan

Det går att urskilja att kvinnornas mobilisering och organisation kan ses ha påverkat valresultatet. Enligt valsiffrorna röstade 75% av de röstberättigade kvinnorna i valet 2023, vilket är en ökning med 12% jämfört med valet 2019 (McMahon, 2023). Valresultatet vittnar om ett ökat valdeltagande bland kvinnor. Detta kan tolkas bero på, bland annat att trots PiS försök till att begränsa den civila aktivismen har kvinnorna hittat nya sätt att nå ut med sina åsikter, vilket har fått effekt på att allt fler kvinnor gick till vallokalen i oktober. Man kan tolka det som att PiS har begränsat polska kvinnor så pass mycket att de nu fått nog.

5.1.2 Unga i Polen

Generellt har unga, framförallt kvinnor, en mer progressiv politisk syn, bland annat till följd av ett starkt socialt nätverk såväl nationellt som internationellt. Under åtta år har PiS styrt landet i en regressiv riktning, oförenlig med den världsbild många unga lever med idag (Piasecka, 2023).

I enkäter som skickades ut inför parlamentsvalet 2023, framkom att endast ungefär hälften av de kvinnliga väljarna i åldersgruppen 18-45, var säkra på att de skulle rösta. Denna grupp uppges vara den som i störst utsträckning stöttar demokratiska ideal och mänskliga rättigheter. Motsvarande åldersgrupp för män visade en ännu mer oroväckande siffra, då endast en tredjedel av väljarkåren uppgav att man säkert skulle rösta (Minder & Erling, 2023).

Verkan

Valresultatet 2023 visade emellertid en annan verklighet, än den tidigare uppfattningen om unga som oengagerade i politiken. Med uppemot 69% av den röstberättigade befolkningen under 30 år som röstade, ges intrycket att många unga var trötta på status quo. Sett till hur unga röstade kan man vidare utläsa att det konservativa och populistiska tycks vara mindre tilltalande än de civila friheter som oppositionen erbjuder. Att det uppskattade valdeltagandet låg så långt ifrån det verkliga, kan bland annat bero på att en stor del av valkampanjerna flyttats över till sociala medier. Sannolikt har man underskattat den unga gruppen väljare inför valet, något som inte minst återspeglas i PiS politik som i stort sett endast gynnar de äldre (Piasecka, 2023).

5.1.3 Stad och landsbygd

I Polen beräknas ungefär 72% av befolkningen leva i områden med lägre densitet, medan endast 28% lever i städer. En lägre densitet innebär i detta sammanhang en låg befolkningstäthet och därmed primitiv bebyggelse, och kommer nedan att benämnas som landsbygd (OECD 2022). I katolska länder, däribland Polen, är kampen mellan kyrkan och staten tydligt framträdande, men så är även skillnaderna avseende stad och landsbygd (De Vries et al., 2021, s.135). Flera av de mindre städerna och byarna tenderar att styras mer konservativt, med en starkare koppling till den katolska kyrkan än de urbaniserade städerna. Detta medför att det på landsbygden är svårare att befästa liberala värderingar som rätten till fri abort och feminism (Minder & Erling, 2023). Dessutom är tilltron till politiker sämre, och man föredrar generellt omedelbara förändringar, snarare än utdragna reformer. Det finns en tydlig uppdelning mellan stad och landsbygd där regionala skillnader kan urskiljas där öst generellt är fattigare, och väst i en större utsträckning speglar det västeuropeiska samhället (Utblick 2023). Uppdelningen framgår även i politiken, bland annat genom en stor representation av jordbruksintressen genom till exempel centerhögerpartiet PSL (De Vries et al., 2021, s.146).

År 2015 vann PiS mer än hälften av rösterna från den polska landsbygden (Brzezinski, 2023). Detta mycket tack vare en omfattande valkampanj runt om i landet, med löften om barnbidrag och en sänkt pensionsålder. Tusz har i efterhand kritiserats för sin ensidigt förda politik som främst riktats mot människor i de större städerna (Verdenifølge 2023). På grund av detta har oppositionen inför valet 2023 insett innebörden av väljarna från landsbygden,

något som har visat sig genom bland annat ett flertal besök till mindre, PiS-dominerade byar och städer (Brzezinski, 2023).

Den ekonomiska aspekten blir i detta sammanhang också relevant. Historiskt sett har den politiska högern saknat en etablerad väljarkår. Följaktligen är det, för att locka väljare, vanligt att högerpartier för en politik som gynnar väljarnas ekonomi (De Vries et al., 2021, s.136). Således har den sociala välfärdsmodellen blivit en av PiS kärnfrågor, och man har under sin tid som regeringsparti till viss mån lyckats redistribuera välfärden och skapat trygghet hos låg- och medelinkomstfamiljer. Inför parlamentsvalet 2019 utlovade partiet exempelvis ett generöst barnbidrag, vilket lockade flera familjer att rösta på partiet. Barnbidraget har efter detta blivit en hjärtefråga för många väljare, vilket följaktligen medfört att även oppositionen valt att behålla det 2023. Förutom expansionen av barnbidraget har PiS-regeringen även ökat pensionsbidraget (Santora, 2019).

För att inför valet 2023 behålla partiets dominans bland väljarna på landsbygden, erbjöd PiS ekonomisk utdelning till flera mindre byar och städer för att öka det lokala valdeltagandet. Vidare medel som användes var kontrollen över statlig media och poängtering av den goda relationen till katolska kyrkan. Oppositionen har emellertid saknat möjligheten till likvärdig ekonomisk politik, och har därför istället ansträngt sig på andra sätt. Bland annat har Tusk givit landsbygdsfrågor en nyckelroll i sina kampanjer (Brzezinski, 2023). Detta utgör en stor skillnad från tidigare val, då Tusk höll sig borta från gräsrotspolitiken och landsbygden (Higgins¹, 2023).

Verkan

Tillsammans med kvinnor och unga, var ökningen av urbana väljare, den viktigaste faktorn bakom oppositionens "seger". I Polens största och mest väst-vänligt inställda städer uppmättes valdeltagandet över 80%. Detta trots långa köer till vallokalerna i kalla temperaturer. Även om PiS fortfarande dominerar politiken bland mindre städer, landsbygd och bland äldre, lyckades KO värva fler av dessa väljare än man gjort tidigare år. Dessutom lyckades oppositionen med att mobilisera polska väljare bosatta utomlands, samt uppemot 30% av de röstberättigade som inte röstat i valet 2019. Motsvarande siffra för PiS uppmätte endast 15,5% (Papazoski, 2023).

5.2 Hypotes 2

Enligt statsvetaren Cas Mudde (2022) är politiska aktörer bland de mest aktiva och effektiva etablissemangsaktörerna i motståndet mot populistiska krafter (s.134). I Polen har PiS utgjort en sådan populistisk kraft. Således kan ett aktörs- och partiperspektiv vara till hjälp vid besvarandet av studiens frågeställning. Ytterligare kan perspektivet motiveras av att politiker besitter den reella makten i Polen, och efter vunen parlamentsmajoritet har stor befogenhet att handla efter eget intresse. Trots att det "politiska målet" är att tillfredsställa en sammanställning av väljarnas intressen, för att sålunda locka en så stor väljarskara som möjligt inför nästa val (Grugel, 2002, s.14). Med sådana faktorer i beaktning lyder vår andra hypotes: Motståndet bland PiS oppositionspartier, har vuxit så pass mycket att man nu är villig att ta till åtgärder bortom det partipolitiska egenintresset, i syfte att få bort PiS från regeringsmakten.

5.2.1 Orsaker

Flera specialister, däribland Jakub Majmurek, målar upp en bild av polsk politik som både oförutsägbar och polariserad (Higgins¹, 2023). Trots detta ser vi idag en stark vilja hos flera, politiskt skilda partier att agera till förmån för den polska demokratin.

Demokratisk strävan

Gemensamt för flera av partierna i oppositionen är en demokratisk strävan. Trots stor oenighet avseende politiska frågor som migrations- och kvinnorättsfrågor, har man lyckats enas om en avgörande sak gällande värdepolitiken: att PiS gör Polen odemokratiskt (Verdenifølge 2023). Redan 2017 diskuterade Peter Johnsson det motstånd från oppositionspartierna vi ser idag. De liberala, demokratiska partierna är i stort sett eniga med det moderna västerländska tänkandet, vilket förklarar viljan att samarbeta för att stoppa en anti-demokratisk kraft (Johnsson, 2017, s. 167). Till de partier som kan klassas som liberala demokrater hör PO, Moderna och Bondepartiet (PSL). Tillsammans har dessa partier drivit en politik som varit fokuserad på att bromsa den demokratiska tillbakagången, genom att bland annat kritisera PiS-regeringens lagförslag (Johnsson, 2017, s.168).

Vänsterblocket, en av koalitioner som är med i oppositionen, inkluderar ett brett spektrum av politiska åsikter. Generellt förespråkar vänstern en progressiv, socialliberal och sekulär

politik (Kellermann, 2019). Man har bland annat inom koalitionen berört demokratiska kriterier som jämlik rösträtt och inkludering av vuxna genom att kritisera PiS nedmontering av rättigheter för både kvinnor och HBTQ+ personer. Blocket är även positivt inställt till det Polska EU-medlemskapet (Scally, 2019). Det andra blocket, Tredje vägen, är också en koalition som omfattar flera partier. Det främsta syftet med Tredje vägen, som både är kristdemokratisk och konservativ, är att erbjuda ett alternativ till de idag största partierna PiS och PO (Szwalikowska, 2023). Även om blocket likt övriga i oppositionen är pro-demokratiskt, skiljer sig Tredje vägen från de andra genom sin mindre inställsamma hållning till såväl abortfrågan som samkönade äktenskap (Wysocki, 2023). För en tydligare inblick i de polska partiernas politik, se bilaga 3 och 4.

Genom bland annat offentliga uttalanden har oppositionen gett uttryck för sin demokratiska strävan genom att bland annat förespråka att återinföra fria media. Under PiS åtta åriga styre, har partiet offentligt svartmålat oppositionen, något som möjliggjorts av partiets kontroll över flera mediekällor. En stor del av landets tidskrifter samt radio- och tv-sändningar köptes upp 2021 av oljegiganten PKN Orlen som själv är en före detta PiS-politiker (Higgins¹, 2023). Således har PiS kunnat använda sig av statliga media som sitt språkrör (Verdenifølge 2023). Fria media går ihop med det demokratiska kriteriet för upplyst förståelse, det vill säga att demokratiska samhällen ska ge sina medborgare tiden och möjligheten att sätta sig in i politiska frågor och därefter forma sig en egen åsikt (Dahl, 2020, s. 37). Det demokratiska motivet kan emellertid hävdas vara den huvudsakliga förklaringen bakom partiernas agerande, men även andra möjliga motiv existerar.

Egennyttiga Motiv

Politik är inte en neutral arena, utan är ofta vinstdriven. Vänstern led under 2016 av en kraftig intern polarisering och behovet av ett generationsskifte, något som kan tolkas som en sådan drivkraft. De två faktorerna tillsammans ledde till att partiet under året i stort sett var frånvarande från den polska politiken. Således kan vänsterns behov av ny samling och ett tydligt ledarskap för att öka sitt väljarstöd och återta platsen i politiken, tolkas som väsentlig för anslutningen till oppositionen (Johnsson, 2017, s.169).

Till skillnad från vänsterns svaga 8.6% av rösterna, var genomslaget för det kristdemokratiska konservativa blocket Tredje Vägen betydligt större. Med ett resultat på

14,4% av rösterna är partiet en avgörande del av oppositionen. Egennyttiga motiv kan även för Tredje vägen urskiljas, då EU-parlamentarikern och före detta PO-representanten Róża Thun uttryckt en vilja att ställa upp till presidentposten vid nästa presidentval. Således kan partiets anslutning till oppositionen också vara ett sätt att marknadsföra det egna partiets kapacitet och dess politiker för såväl presidents- som parlamentsval framöver. Även möjligheten att värva väljare från PiS är ett starkt motiv för de mindre partierna i alliansen (Verdenifølge, 2023).

Politiska aktörer

Donald Tusk kan emellertid också diskuteras som avgörande för oppositionens samarbete och framgångar. Med över 40 år som politiskt aktiv är Tusk både mycket erfaren och sålunda välkänd i Polen. PiS tycks inför valet 2023 underskatta sin motståndare på samma sätt som Tusk själv gjorde inför valet 2015 (Higgins², 2023). Även Jaroslaw Kaczynski kan ha påverkat valresultatet 2023. Kaczynskis roll som partiledare har ännu inte utmanats, men hans höga ålder har väckt diskussioner om vad som händer med partiet efter den annalkande resignationen (Utblick 2023). Ovissheten kring hur pass självständigt PiS står utan Kaczynski, gör således både Tusk och Kaczynski till viktiga politiska aktörer, avgörande för hur politiken i framtiden kommer att utspela sig.

5.2.2 Verkan

I Polen har effekterna av den delade demokratiska strävan resulterat i en oppositionsallians, stor nog att ta över regeringsmakten från PiS. Alliansbildning över partigränser kan både bidra till att politiska aktörer får en starkare röst och slagkraftighet och, genom att säkerställa majoritet i parlamentet, hindra extrema alternativ och i förlängningen motverka potentiella politiska kriser (Mudde, 2022, s.135). Dessutom har oppositionen angripit PiS genom uttalanden i bland annat debatter och sociala medier. Generellt har alltså strategin hos oppositionen utgjorts av en kombination av politiskt motstånd och oppositionellt samarbete. Ett sådant bemötande, då man undviker vare sig svartmålande eller moralisering, hävdar Mudde vara den bästa strategin för att göra upp med populistiska krafter (Mudde, 2022, s.138).

I valet 2023 var Tredje vägen det politiska block som växte mest, med väljare värvade från PiS. Medborgarkoalitionen å andra sidan värvade flest röster från vänsterblocket (Utblick

2023). Tillsammans vann oppositionskoalitionen parlamentsvalet i oktober 2023 med sin majoritet på nästan 54% (Larsson, 2023). Under tisdagen den 12:e december fick oppositionen till slut uppdraget att bilda regering med Tusk som premiärminister. I ett av talen som hölls i anslutning till vinsten visade Tusk oppositionens motstånd genom att fördöma det odemokratiska arvet efter PiS och markera inledningen av en ny tid: “The time has come for Poland to be happy” (Piasecka & Walker, 2023). Denna händelse markerar givetvis en enorm vinst för oppositionen, samtidigt som denna nu står inför det riktiga grovjobbet.

I uttalanden både före och efter valet, har Tusks ambition varit att återställa relationen till Bryssel, lätta på abortlagar samt förbättra levnadsförhållandena för HBTQ+ communityn. Vad gäller åter-demokratiseringen har relationen till EU, samt medialt och rättsligt oberoende uttryckts vara de främsta prioriteringarna (Henley & Piasecka, 2023). Oppositionspartiernas framsteg har ytterligare möjliggjorts av att blocket *Konfederationen* insisterat på att inte ingå i koalition med någon av de etablerade maktspelarna, då blocket med PiS varit stora nog att obehindrat bilda regering (Gera, 2023). Slutligen kan sägas att regeringskoalitioner är långt ifrån nytt för den polska demokratin (Taras, 1995, s.4).

5.3 Hypotes 3

I syfte att besvara vår frågeställning är det även intressant att studera ifall det finns yttre påtryckningar som kan ses ha påverkat valresultatet 2023. Bland annat är överstatliga institutioner, såsom exempelvis EU, väsentliga när det kommer till att hantera och försöka motverka populistiska krafter (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2022, s. 137). Därav lyder vår tredje, och sista hypotes: Internationella aktörer har spelat en betydande roll för valresultatet 2023. Denna hypotes kommer att prövas genom att primärt studera EU med avseende på vilka åtgärder och påtryckningar som unionen vidtagit gentemot Polen 1, och ifall dessa kan anses ha bidragit till att oppositionen fått majoritet i det senaste valet.

5.3.1 Orsak

Polens demokratiska tillbakagång har väckt stor internationell uppmärksamhet och oro, inte minst inom Europeiska Unionen. Många EU-länder har uttryckt farhågor över Lag och rättvisas gradvisa underminering av demokratin och sett detta som ett hot mot EU:s stabilitet,

då Polen både är politiskt-strategiskt och geopolitiskt viktig för EU:s integritet (Europeiska kommissionen 2017). Det är det femte största landet i unionen, sett till dess nästan 37 miljoner invånare, vars deltagande och engagemang är avgörande för att stärka unionens framtid (EU¹ 2023 & Landguiden¹ 2023). Mot bakgrund av Polens väsentlighet för EU, är det sålunda intressant att studera vilka åtgärder EU har vidtagit gentemot PiS-regeringen (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2022, s. 137).

Rättsstatsprincipen

En av EU:s främsta grundvärden är rättsstatsprincipen (EU² 2023). Principen presenteras ofta som en av de grundläggande värdena för ett demokratiskt samhälle och har en stark anknytning till andra väsentliga EU-värden såsom demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna (Bárd, 2017, s. 92-102). Principen ställer krav på att alla EU-medborgare ska ha lika skydd enligt lagen och att medlemsstaternas regeringar ska förhindras att egenmäktigt utnyttja makten (EU² 2023). Vid fall där medlemsstater undergräver rättsstatsprincipen har EU-kommissionen befogenheter att vidta åtgärder. Det som framförallt har vidtagits historiskt är politiska påtryckningar i form av riktad kritik mot medlemsländer (Bárd, 2017, s 108). EU har även befogenhet att väcka talan om företagsbrott vid EU-domstolen ifall ett medlemsland inte uppfyller sina skyldigheter enligt EU-rättens fördrag (EU² 2023).

EU:s åtgärder

I och med Polen och Ungerns demokratiska tillbakagång har EU ställts inför ett nytt fenomen där grundläggande EU-värden frångåtts, varvid urholkning av rättsstaten har varit en av de stora utmaningarna. Följaktligen antog EU-kommissionen 2014 en ny referensram för att stärka rättsstatsprincipen. Ramen innebär en befogenhet för EU att upprätta en strukturerad rättsstatsdialog med den berörda staten i syfte att förhindra att uppfattade hot mot rättsstatsprincipen intensifieras. Vid avsaknat hänsynstagande till de rekommendationer som ges av EU, har kommissionen rätt att besluta om tillämpning av artikel 7 i EU-fördraget (Bárd, 2017, s. 104-110). Artikelns syftar till att skydda EU:s gemensamma värden, med användningsområden både preventivt och i lindrande syfte. Dels berättigar artikeln EU till att implementera sanktioner om ett åsidosättande av ett EU värde redan ägt rum. Sådana sanktioner kan exempelvis handla om indragen rösträtt i ministerrådet och Europeiska rådet för den berörda staten (Europaparlamentet 2018).

EU har uttryckt kraftig kritik mot Polen främst gentemot PiS underminering av rättsväsendets oberoende. Bland annat då landets justitieminister utsetts till riksåklagare. Ytterligare har EU haft starka invändningar mot att president Andrzej Duda låtit parlamentet nominera sina egna domare, istället för att domare valts fram enligt rättsliga och juridiska principer (Regeringen 2020). 2016 aktiverade EU-kommissionen ramen för rättsstatsprincipen, vilket ledde till en långdragen dialog med Polen (Bárd, 2017, s. 107). Rekommendationerna gällde återställandet av konstitutionsdomstolens oberoende, för att säkerställa att dess domare väljs och tillsätts på ett lagligt sätt. Dessutom presenterades rekommendationer om att säkerställa att alla landets rättsformer upprätthåller rättsstatsprincipen (EUR-Lex 2017). Då Polen fortfarande inte uppfyllt rekommendationerna presenterade av EU-kommissionen, valde man i december 2017 att åberopa artikel 7.1 i EU-fördraget, med något ovissa effekter för Polen (Regeringskansliet 2018). Viss ändring av landets rättsreformer genomfördes dock på EU:s inrådan, om än långt ifrån alla (Landguiden² 2023).

Till följd av landets misslyckande när det kommer till att upprätthålla ett oberoende rättsväsende, har EU-kommissionen även väckt talan vid EU-domstolen. 2021 fastställde EU-domstolen att flera av Polens rättsliga reformer brutit mot EU-lagen. Framförallt när det kommer till landets ovilja att avskaffa den nya disciplinärkammaren i högsta domstolen, som kritiker menade användes för att bestraffa domare som varit kritiska mot regeringens förändringar av rättssystemet (BBC 2023). Följaktligen dömdes Polen, 27 oktober 2021, till böter på en miljon euro per dag (Landguiden 2021). I mars 2023 uppgick bötesbeloppet till över en halv miljard euro (Haglund, 2023).

I efterdyningarna av Covid-19 pandemin lade EU fram en återhämtningsplan, den så kallade faciliteten för återhämtning och resiliens, i syfte att stötta medlemsländerna ekonomiskt i hanteringen av pandemins effekter. För att få tillgång till fonden ställdes krav på att medlemsstaterna bland annat behövde respektera rättsstaten och EU:s grundläggande värden (Europaparlamentet 2021). I Polens fall nekades man tillgång till stödet eftersom EU ansåg att landet inte uppfyllde kraven. EU håller fram tills idag fortfarande inne på pengarna, vilket för Polen omfattar 36 miljarder euro (Haglund, 2023). Efter valresultatet 2023, diskuteras detta flitigt där Donald Tusk framförallt lovar att dessa pengar ska låsas upp och således kunna gynna landet på flera olika sätt (Europaportalen 2023).

5.3.2 Verkan

Å ena sidan kan man tolka EU:s åtgärder mot Polen för att ha fått effekt genom en ökad medvetenhet om landets demokratiska brister. Genom att EU har lyft frågan på en internationell nivå har man skapat ett större medvetande om de demokratiska problemen i Polen både inom och utanför landets gränser. EU:s agerande kan därigenom ha fungerat som en katalysator för debatt kring den demokratiska eftersträvan. Dessutom, mot bakgrund av att en majoritet av det polska folket har en positiv inställning till EU-medlemskapet, går det att tolka att de ekonomiska restriktioner som EU infört gentemot landet, tillsammans med den allt mer sämre relationen mellan EU och PiS, har haft viss inverkan på valutgången (Södersten, 2023).

Å andra sidan kan man tolka EU:s agerande för att ha bidragit till motsatt effekt. Genom att framställa "populisterna" (PiS), som de "onda" som ska stoppas, finns det snarare en risk att man spelar partiet direkt i händerna istället för att motarbeta dem. Detta eftersom det riskerar att skapa ett "vi och dem" (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2022, s. 138). Detta har EU-skeptiska PiS följaktligen kunnat dra nytta av i sin politiska strategi, nämligen att återge konkreta bevis till sin fördel om att EU hotar Polens suveränitet och således är något negativt för landet.

6. Diskussion

Vilken hypotes som bäst kan förklara valresultatet i det polska parlamentsvalet 2023 är diskuterbart. Fallet Polen sticker ut bland mängden i och med det enorma engagemang som väckts såväl nationellt som globalt. Vi vill hävda att samtliga av de undersökta hypoteserna har påverkat den politiska förändring som vi ser i Polen idag, mest troligt genom samverkan.

I en representativ demokrati kan partier inte besitta legitim politisk makt och handlingskraft utan väljare på sin sida. Således tenderar de politiska partierna att anpassa sin politik till de viljetryckningar som finns inom civilsamhället. Genom att inskränka bland annat kvinnors rättigheter har ett stort missnöje uppkommit bland stora delar av befolkningen. Även unga väljare har sannolikt drivits till vallokalerna till följd av att PiS dirigerat alla medel till barnfamiljer och de äldre. Men det civila motståndet behöver samtidigt politisk representation på ett högre samhällsligt plan för att skapa omvälvande förändring. Yttre påtryckningar och globala omständigheter har också påverkat valet, om än inte lika mycket. Även om EU är ett rådgivande organ i grunden, har vi genom att studera Polen som fall, belyst att det finns många fördelar för ett land att följa de riktlinjer som följer med ett EU-medlemskap. Bland annat då Polen under den globalt påfrestande Covid-19 pandemin nekades ett fullgott stöd till följd av den demokratiska tillbakagången. Vi hoppas att vår kvantitativa metod för materialinsamling medfört att resultatet blivit så sanningsenligt som möjligt. Det är samtidigt tänkbart att det finns andra faktorer som påverkat utvecklingen som vi inte har täckt i uppsatsen. Sådana faktorer hade till exempel kunnat utgöras av kriget mellan Ryssland och Ukraina, den demokratiska tillbakagången i Ungern samt vidare information om Covid-19 pandemin.

6.1 Polen 2

Vad som kommer att ske tiden framöver, således i Polen 2, återstår att se. Har vi tur, kommer koalitionsregeringen av oppositionspartier, tillsammans hålla det de lovat. I sådant fall bör vi kunna räkna med att både representation och inkludering främjas under den närmsta tiden. Förhoppningsvis kan sådana förändringar vända den trend av politikerförakt som finns i Polen, och på så sätt gynna legitimiteten hos de politiska besluten. I och med att koalitionen i viss grad måste vara samstämmig för att få igenom politiska beslut, kommer oppositionsregeringen i Polen även undvika den extrempolitik som präglade Polen 1. Å andra

sidan blir det viktigt att komma ihåg att oppositionspartierna skiljer sig avsevärt gällande flera politiska aspekter. Det enda man sinsemellan enats om är delar av värdepolitiken. Kort och gott kan regeringen just nu beskrivas vara i en smekmånadsfas, men redan har partiskiljaktigheterna börjat utkristalliseras.

Ytterligare utmaningar består för den nya regeringen, av att ena det polska folket för att göra sig av med historiskt grundade samhällsklyftor. Experter varnar samtidigt för en fortsatt PiS-närvaro, vilken inte kommer underlätta oppositionens demokratisering. I och med partiets fortsatta närvaro vid viktiga poster i samhället, har man lämnat ett minfält för den nya regeringen. Faktumet att oppositionsalliansens procentuella omfattning ligger under den 60% spärr som krävs för att överrösta president Dudas vetorätt kommer sannolikt också ställa till det. Om presidenten önskar, har han alltså förmåga att motstrida de förslag om beslut regeringen lägger fram, åtminstone fram till 2025 då det är dags för ett nytt presidentval.

7. Avslutande ord

Som avslutande ord vill vi belysa den stora potential som finns för fortsatt forskning inom ämnet. För att få en ytterligare fördjupad förståelse för de avgörande faktorerna bakom valresultatet 2023, är ett förslag att inkludera ytterligare analysenheter. På detta sätt gynnas också möjligheten att dra fler, och mer välgrundade slutsatser. Det är fortfarande osäkert om Medborgarkoalitionen kommer lyckas vända Polens demokratiska tillbakagång, och mer tid krävs för att kunna bedöma de verkliga konsekvenserna. Om framtiden bevisar att Polen lyckas vända trenden, blir det intressant för forskare att vidare studera de faktorer som varit drivande i Polens fall. Detta kan ge upphov till möjligheter för forskningen att studera ifall dessa faktorer kan ses fungera som en referensmodell för andra länder som upplever demokratisk tillbakagång.

Genom omfattande forskning har vi i världen kunskap kring den volatila utveckling en demokrati kan gå igenom, men saknar fungerande lösningar på hur man vänder sådana trender. Förhoppningsvis lyckas Polen vända sin demokratiska tillbakagång för att åter genomgå en demokratiseringsprocess. Förhoppningsvis blir Polen ett framträdande exempel som framtida forskning kan studera för att bidra till ämnet om hur man lyckas vända antidemokratiska perioder.

8. Referensförteckning

Tryckta källor

Applebaum, Anne (2020). *Demokratins skymning*. [Stockholm]: Albert Bonniers förlag. s.13-14.

Bárd, Petra (2017). I Bárd, P., Sterzel, F., Łętowska, E., Pech, L., Hirschfeldt, Johan & Mellbourn, Anders (red.) (2017). *Hoten mot rättsstaten i Europa*. Stockholm: Premiss. s.92-110.

Dahl, Robert A. & Shapiro, Ian (2020). *On democracy*. [Malmö]: MTM. s. 37-38.

De Vries, C., Hobolt, S., Proksch, S. & Slapin, J. (2021). *Foundations of European Politics - a comparative approach*. Oxford university press. s.73-269.

Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte upplagan Stockholm: Wolters Kluwer. s. 76.

Johnsson, Peter (2017). *Polen! Quo vadis?: om Polen i dagens Europa*. Falun: Scandbook, s.14-188.

Johnsson, Peter (2018). *Lag och rättvisa ödesfråga för Polen*. Stockholm: Utrikespolitiska institutet, s. 2-6.

Mudde, Cas (2022). *Ytterhögern idag*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur, s. 134-180.

Mudde, Cas & Rovira Kaltwasser, Cristóbal (2022). *Populism: en kort introduktion*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur, s. 15-137.

Näsström, Sofia (2021). *Demokrati: en liten bok om en stor sak*. Lund: Historiska media, s.17-87.

Taras, Ray (1995). *Consolidating democracy in Poland*. Boulder, Co.: Westview Press., s. 4.

Elektroniska Källor

Amnesty (2021). *En mörk dag för polska kvinnor - Polens regering tillkännager nästan heltäckande abortförbud*. 28:e januari 2021. Tillgänglig: <https://www.amnesty.se/aktuellt/en-mork-dag-for-polska-kvinnor-polens-regering-tillkannager-nastan-heltackande-abortforbud/>

Amnesty (2022). *Poland: Regression on abortion access harms women*. 26:e januari 2022. Tillgänglig: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/01/poland-regression-on-abortion-access-harms-women/>

BBC (2020). *Poland abortion ruling sparks 'women's strike'*. 28:e oktober 2020. Tillgänglig: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54716780>

BBC (2023). *Poland judicial reforms violate EU law, top court says*. 5:e juni 2023. Tillgänglig: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65809525>

Bernhard, Lukas (2020). Pro-democratic Mass Mobilization in Poland. *V-Dem*, 11:e maj 2020. Tillgänglig: https://v-dem.net/weekly_graph/pro-democratic-mass-mobilization-in-poland

Brzeziński, Bartosz (2023). In Poland, every party is a farmer's party. *Politico.eu*. 13:e Oktober 2023. Tillgänglig: <https://www.politico.eu/article/poland-general-election-jaroslaw-kaczynski-farmers-pis-civic-coalition-tusk/> [21-12-2023]

DR [Danmarks Radio](2018). Steffen Gram. 23:e juli 2018. Tillgänglig: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/steffen-gram>

EUR-Lex (2017). Commission Recommendation (EU) 2017/1520 of 26 July 2017 regarding the rule of law in Poland complementary to Recommendations (EU) 2016/1374 and (EU) 2017/146. 2:e september 2017. Tillgänglig: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H1520>

Europaparlamentet (2018). Åsidosättande av EU:s värden: Så kan EU agera (infografik). uppd. 27:e september 2023. Tillgänglig: <https://www.europarl.europa.eu/news/sv/headlines/eu-affairs/20180222STO98434/asidosattande-av-eu-s-varden-sa-kan-eu-agera-grafik>

Europaparlamentet (2021). Parlamentet ger klartecken till 672,5 miljarder euro för återhämtning. 10:e februari 2021. Tillgänglig:

<https://www.europarl.europa.eu/news/sv/headlines/priorities/aterhamtningsplanen-fran-covid-19/20210204IPR97105/parlamentet-ger-klartecken-till-672-5-miljarder-euro-for-aterhamtnin-g>

Europaportalen (2023). Tusk: Jag tror vi får pengarna. 25:e oktober 2023. Tillgänglig: <https://www.europaportalen.se/2023/10/polens-tusk-jag-tror-att-vi-far-pengarna> [2023-12-27]

Europeiska kommissionen (2017). EU-kommissionen agerar för att bevara rättsstatsprincipen i Polen. 26:e juli 2017. Tillgänglig:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/IP_17_2161

*Europeiska Unionen*¹ (2023). Fakta och siffror om livet i EU. Tillgänglig: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_s-v

*Europeiska Unionen*². Rättsstatsprincipen. Tillgänglig: Europeiska rådet, <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/rule-of-law/> [2023-12-15]

Freedom House (2023). Hungary: Freedom in the world 2023. Tillgänglig: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [2023-12-30]

Gera, Vanessa (2023). A hard-right party gathers strength in Poland, pushing a new, less friendly course on Ukraine. *The Associated Press*. 27:e september 2023. Tillgänglig: <https://apnews.com/article/poland-election-far-right-party-confederation-3d29f10eb59ad880c6f64d5025277a8c>

Haglund, Fredrik (2023). Polens försök att laga domstolsväsendet döms ut. *Europaportalen*. 23:e mars 2023. Tillgänglig:

<https://www.europaportalen.se/2023/03/polens-forsok-att-laga-domstolsvasendet-doms-ut>

Henley, Jon (2023). Polish opposition alliance says it is ready to take power with Tusk as PM. *The Guardian*, 24:e oktober 2023. Tillgänglig:

<https://www.theguardian.com/world/2023/oct/24/polish-opposition-alliance-says-it-is-ready-to-take-power-with-donald-tusk-as-pm>

Henley, Jon & Piasecka, Katarzyna (2023). Donald Tusk vows to 'chase away the evil' after parliament backs him as new PM. *The Guardian*. 11:e december 2023. Tillgänglig:

<https://www.theguardian.com/world/2023/dec/11/donald-tusk-power-poland-pm-loses-confidence-vote-law-justice>

Higgins, Andrew¹ (2023). Poland's Governing Party Gripes at Election as Power Changes Hands: [Foreign Desk]. *New York Times*, 2:a november 2023. Tillgänglig: <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://www.proquest.com/newspapers/polands-governing-party-gripes-at-election-as/docview/2884966944/se-2>.

Higgins, Andrew² (2023). Who Is Donald Tusk, the Man Who Retook Power From Poland's Right-Wing Leaders?. *The New York Times*. 13:e December, 2023. Tillgänglig: <https://www.proquest.com/docview/2901594911?accountid=12187&parentSessionId=laAt3mhau0RmAAoPh383HMqp117udoNPNCiBAHVU5w%3D&sourcetype=Newspapers>

Jaczewski, J., Chutnik, S & Orliński, W (2023). Poland election: the opposition has won - what happens next? *The Guardian*, 16:e oktober 2023. Tillgänglig: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/oct/16/poland-election-opposition-victory-democracy.europe>

Johnsson, Peter (2023). Min historia. *Historia och nutid* [blogg]. Tillgänglig: <https://www.peterjohnsson.se/96-2/>

Juhlin, Johan (2023). Donald Tusk får uppdraget att bilda ny regering i Polen. *SVT Nyheter*. 11:e december 2023. Tillgänglig:

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/polens-regering-forlorade-fortroendemrostning--xc7nih>
[2023-12-29]

Kellermann, Von Florian (2019). Nytt parti i Polen - "Vår" ger hopp till mitten vänster [övs.]. *Deutschlandfunk*, 4:e februari 2019. Tillgänglig:

<https://www.deutschlandfunk.de/neue-partei-in-polen-fruehling-macht-der-linken-mitte-100.html>

Landguiden¹ (2023). *Polen - Aktuell Politik*. Tillgänglig: <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/polen/aktuell-politik/> [2023-11-29]

Landguiden² (2023). *Polen - Politiskt system*. Tillgänglig: <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/polen/politiskt-system/> [2023-11-29]

Landguiden³ (2021). *Oktober 2021 - Senaste händelser*. Tillgänglig: <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/polen/kalendarium/2021/oktober/> [2023-12-03]

Larsson, Samuel (2023). Valresultat i Polen bekräftar regeringsskifte. *Sveriges Radio*. 17:e oktober 2023. Tillgänglig:

<https://sverigesradio.se/artikel/valresultat-i-polen-bekraftar-regeringsskifte>

McMahon, Patrice (2023). Young, female voters were the key to defeating populists in Poland's election – providing a blueprint to reverse democracy's decline. *The Conversation*. 31:a Oktober. Tillgänglig:

<https://theconversation.com/young-female-voters-were-the-key-to-defeating-populists-in-polands-election-providing-a-blueprint-to-reverse-democracys-decline-216397>

Minder, R. & Erling, B. (2023). "Donald Tusk woos female voters ahead of Poland's election", *The Financial Times Limited*, 13:e Oktober. Tillgänglig: <https://www.proquest.com/globalnews/docview/2876355427/fulltext/E2343EFDF2C7454EPQ/1?accountid=12187&sourcetype=Trade%20Journals>

*Nationalencyklopedin*¹ (2023). Polen. Tillgänglig:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/polen> [2023-12-01]

*Nationalencyklopedin*² (2023). Koalitionsregering. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/koalitionsregering> [2023-12-06]

*Nationalencyklopedin*³ (2023). Donald Tusk. Tillgänglig:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/donald-tusk> [2023-12-06]

Ngendakumana, Pierre Emmanuel (2023). Polish abortion verdict violated rights of pregnant woman, human rights court rules. *Politico*. 14:e december 2023. Tillgänglig: <https://www.politico.eu/article/poland-abortion-european-court-of-human-rights-verdict-fetal-anomaly/>

OECD (2022). Urban-Rural Linkages in Poland. 27:e Juni
https://www.oecd-ilibrary.org/sites/94b5c782-en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/94b5c782-en&_csp_=8f300576751d45cd2acc74fc95037b08&itemIGO=oecd&itemContentType=book#

Papada, Evie & I. Lindberg, Staffan (2023). Democracy report 2023 - Defiance in the face of Autocratization. *V-Dem*, mars 2023, s.23. Tillgänglig:
https://v-dem.net/documents/30/V-dem_democracyreport2023_highres.pdf

Papazoski, Zuzana (2023). Major Voter Turnout in Poland's 2023 Parliamentary Elections. *National Democratic Institute*, 31:a Oktober 2023. Tillgänglig:
<https://www.ndi.org/publications/major-voter-turnout-poland-s-2023-parliamentary-elections>

Piasecka, Katarzyna & Walker, Shaun (2023). Donald Tusk sets out vision of a progressive Poland at heart of EU. *The Guardian*, 12:e december 2023. Tillgänglig:
<https://www.theguardian.com/world/2023/dec/12/donald-tusk-vision-progressive-poland-heart-of-eu>

Piasecka, Katarzyna (2023). We have a chance to change Poland: how young voters shaped the election results. *The Guardian*, 21:a Oktober 2023. Tillgänglig:
<https://www.theguardian.com/world/2023/oct/21/young-voters-who-shaped-poland-election-result>

Regeringen (2020). *Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Polen*, s.14.
<https://www.regeringen.se/rapporter/2021/06/manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-i-polen/> [2021-12-02]

Regeringskansliet (2018). *Rådbeslut om rättsstatsprinciper i Polen [Stadsrådsberedningen 2017/18:FPM48]*. 24:e januari 2018. Tillgänglig:
<https://data.riksdagen.se/fil/603F32D3-5FA2-44A5-B6AB-818A03FCC898>

Riksdagen (2020). *Aborträtten i Polen* [interpellation 2020/21:124 av Yasmine Posio]. Tillgänglig:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/interpellation/abortratten-i-polen_h810124/

Santora, Marc (2019). Poland's Top Party Reaches Voters Where It Counts: Their Pocketbooks: [Foreign Desk]. *New York Times*. 11:e Oktober 2019. Tillgänglig: <https://www.proquest.com/docview/2303529875?accountid=12187&parentSessionId=leBiM%2F5w1wu6yOR4sgB6mnB14R3NmsvT6hiHEH5ZihI%3D&sourcetype=Newspapers>

Scally, Derek (2019). Polish conservatives in final push to secure re-election. *The Irish Times*, 11:e oktober 2019. Tillgänglig: <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/polish-conservatives-in-final-push-to-secure-re-election-1.4047790>

Szwalikowska, Joanna (2023). What will happen in the Sejm? Schedule December 11 and 12 [övs.]. *GAZETA.PL*. 11:e december 2023. Tillgänglig: <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,30485351,co-sie-bedzie-dzialo-w-sejmie-harmonogram-na-11-i-12-grudnia.html>

Södersten, Anna (2023). EU och rättsstaten efter valet i Polen. *Svenska institutet för europapolitiska studier*. Oktober 2023. Tillgänglig: <https://www.sieps.se/publikationer/2023/eu-och-rattsstaten-efter-valet-i-polen/#share-more3>

Thörnqvist, Ingrid (2018). Polens mäktigaste man styr i bakgrunden. *SVT Nyheter*, 11:e februari 2023. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/portratt-kaczynski> [2023-12-19]

Tilles, Daniel (2021). Poland is world's "most autocratizing country", finds democracy index. *Notes from Poland*. 11:e mars 2021. Tillgänglig: <https://notesfrompoland.com/2021/03/11/poland-is-worlds-most-autocratizing-country-finds-democracy-index/>

Utrikespolitiska institutet (2023). *Om UI*. Tillgänglig: <https://www.ui.se/om-ui/> [2023-11-29]

Walker, Shaun¹ (2023). Art, law, history and TV: Tusks plan to remake Polish life after rightwing rule. *The Guardian*, 16:e november 2023. Tillgänglig: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/16/art-law-history-and-tv-tusks-plan-to-remake-polish-life-after-rightwing-rule>

Walker, Shaun² (2023). Opposition leader Donald Tusk cheered by crowds at Warsaw election rally. *The Guardian*, 1:a oktober 2023. Tillgänglig:

<https://www.theguardian.com/world/2023/oct/01/donald-tusk-tells-election-rally-in-warsaw-change-for-the-better-is-inevitable-poland>

Walker, Shaun³ (2023). How a Tusk-led government could bring radical change to Poland. *The Guardian*, 16:e oktober 2023. Tillgänglig:

<https://www.theguardian.com/world/2023/oct/16/donald-tusk-led-government-could-bring-radical-change-poland-analysis>

Wysocki, Alan (2023). "Jag skulle rösta emot" - Hołownias överraskande uttalande om samkönade äktenskap [övs.]. *na:Temat*, 2:a januari 2023. Tillgänglig:

<https://natemat.pl/459670,szymon-holownia-o-malzenstwach-osob-lgbt-glosowalbywm-przeciww>

Tidigare forskning

Bermeo, Nancy "On Democratic Backsliding". *Journal of Democracy*, Volume 27, Number 1, January 2016, pp. 5-16.

Cianetti, Licia & Hanley, Seán "The End of the Backsliding Paradigm ". *Journal of Democracy*, Volume 32, Number 1, January 2021, pp. 66-69.

Fomina, Joanna & Kucharczyk, Jacek, "The Specter Haunting Europe: Populism and Protests in Poland". *Journal of Democracy*, Volume 27, Number 4, Oktober 2016, pp. 58-68.

Grugel, Jean, 2002. *Democratization: A Critical Introduction*, Chapter 1: Democracy. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, s 14.

McMahon, Patrice & W. Niparko, Lukasz (2022). "Shrinking, Shifting, and Strengthening: The Dynamics and Diversity of Civic Activism in Poland". *SAGE Journals*, Volume 36, Issue 4, November 2022, 1368-1369. Tillgänglig:

<https://journals-sagepub-com.ludwig.lub.lu.se/doi/epub/10.1177/08883254221085308>

Auditiva Källor

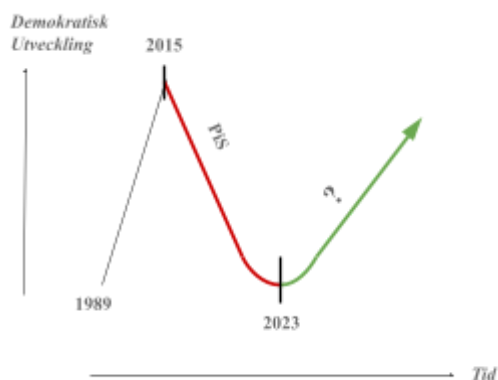
Utblick (2023). #Efter valet i Polen - utmaningar och förväntningar: Jonas Löfvenberg [podcast], 20:e Oktober. Tillgänglig:

<https://open.spotify.com/episode/5axMxxYtMRwh4PgmprLldJ?si=jDSQYOtHT1ycvDE347HfZQ> [2023-12-17]

Verden ifølge (2023). #Polen: Demokratiet slår igen: Steffen Gram [podcast], 13:e December. Tillgänglig:

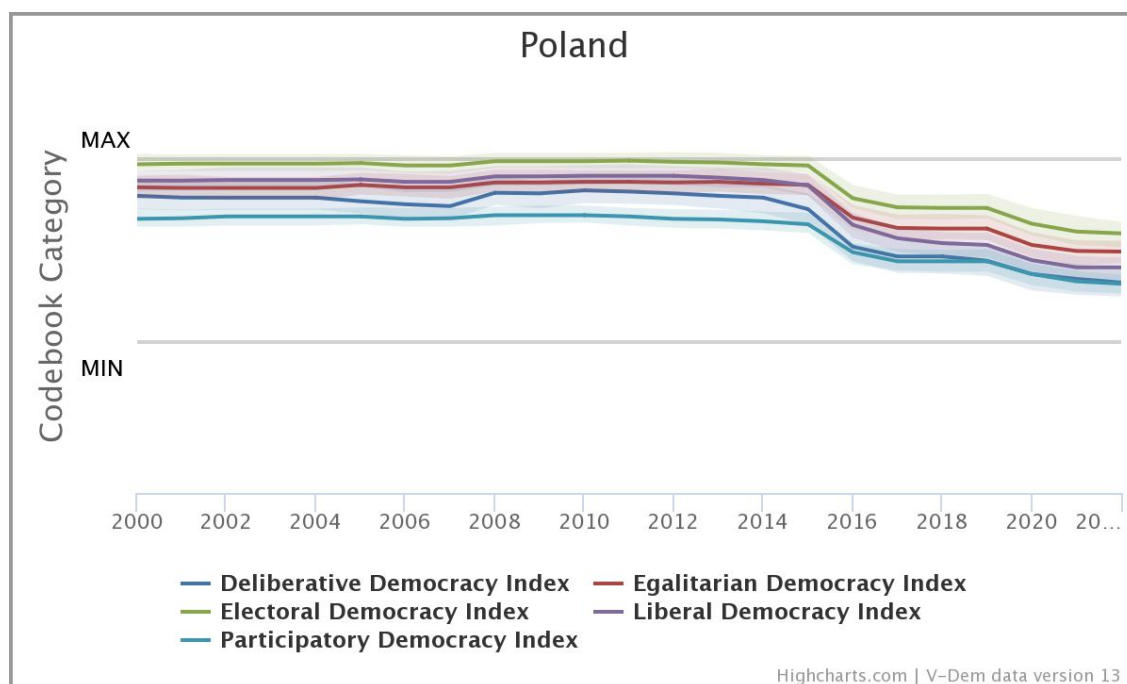
<https://open.spotify.com/episode/0VhSr2RiGsmXsimlOUcq9i?si=a8Rz6EmSQc24u23dUILV0A> [2023-12-17]

9. Bilagor

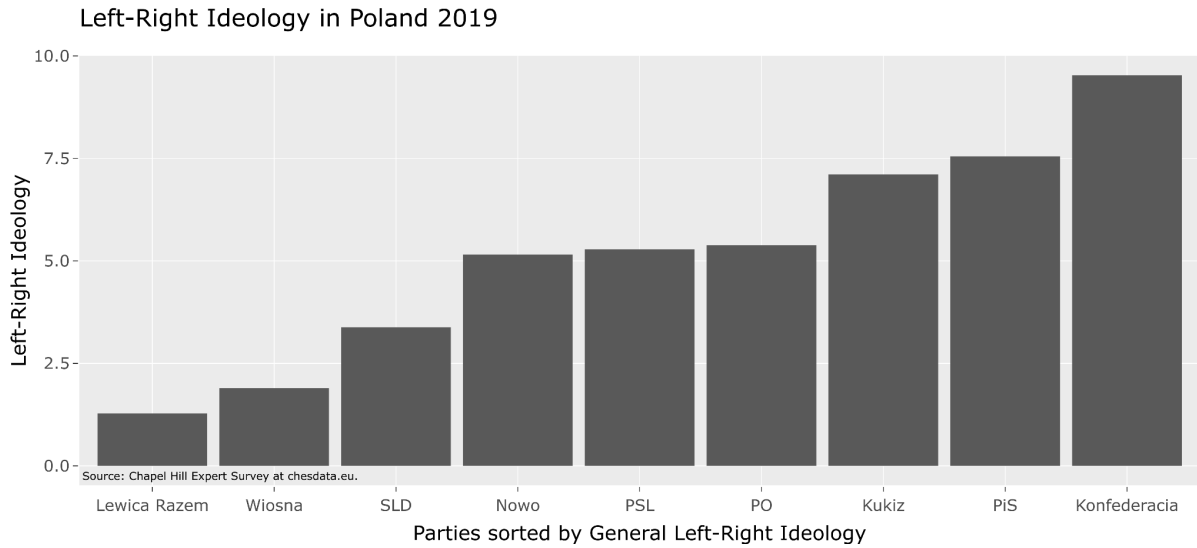
Bilaga 1.

Bilaga 1 illustrerar den demokratiska utveckling som undersöks, där tidsspännet för Polen 1, under PiS styre, är markerat med rött. Medan “framtiden”, således Polen 2, är markerat med grönt.

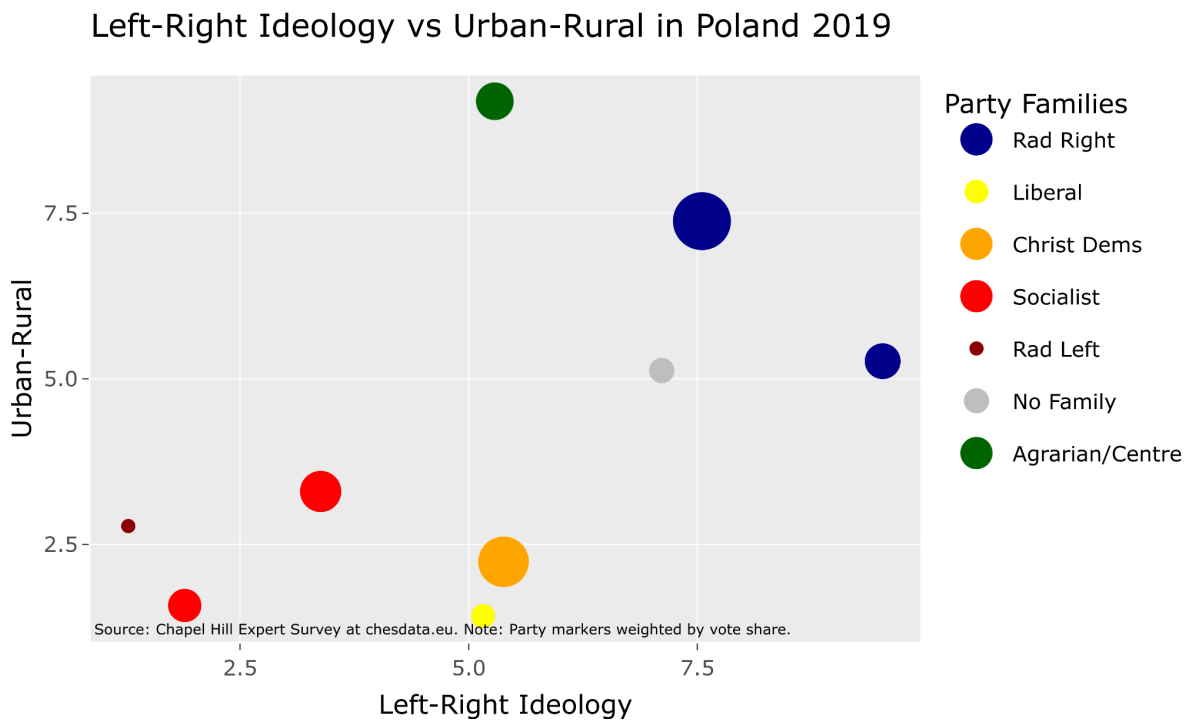
Bilaga 2

Tillgänglig: V-Dem

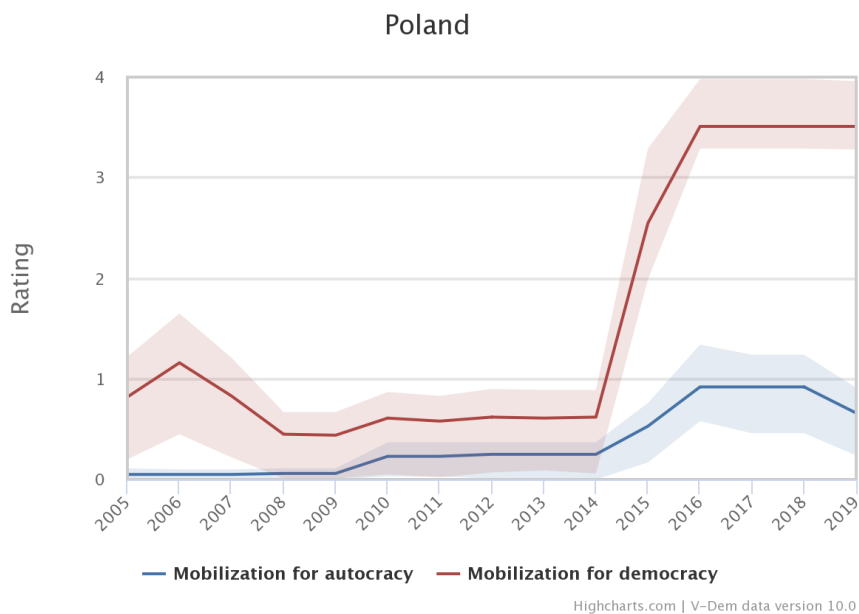
Bilaga 3

Tillgänglig: <https://chesdata.shinyapps.io/Shiny-CHES/>

Bilaga 4

Tillgänglig: <https://chesdata.shinyapps.io/Shiny-CHES/>

Bilaga 5

Tillgänglig: https://v-dem.net/weekly_graph/pro-democratic-mass-mobilization-in-poland